

1. เรื่อง การประเมินผลการพัฒนานักส่งเสริมสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายวัยทำงาน
2. ชื่อ-นามสกุล นางสาวมาลินี อัดถาวุฒิ นักวิชาการสาธารณสุขปฏิบัติการ
3. ชื่อหน่วยงาน กลุ่มสร้างเสริมศักยภาพเพื่อการส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ
สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย

4. หลักการและเหตุผล

จากสถานการณ์คนพิการทั้งหมดในประเทศไทย ณ วันที่ 30 กันยายน 2567 (รายไตรมาส) โดยกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พบว่า จำนวนประชากรที่เป็นคนพิการ มีทั้งหมด 2,209,099 คน คิดเป็นร้อยละ 3.34 ของประชากรทั้งประเทศ เมื่อจำแนกตามประเภทความพิการ พบว่า คนพิการประเภททางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายมีจำนวนมากที่สุด อยู่ที่ 1,120,997 คน คิดเป็นร้อยละ 50.74 ของจำนวนคนพิการทั้งหมด และเมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า พบว่าคนพิการอายุ 60 ปีขึ้นไปมีจำนวนมากที่สุด อยู่ที่ 1,279,325 คน รองลงมาเป็นคนพิการวัยทำงาน อายุระหว่าง 15-60 ปี อยู่ที่ 848,456 คน คิดเป็นร้อยละ 57.91 และ 38.41 ตามลำดับ ยิ่งไปกว่านั้น จำนวนคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายย้อนหลัง 5 ปี แสดงให้เห็นว่า มีจำนวนคนพิการฯ ที่เพิ่มขึ้นในทุกปี และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในอนาคต รวมไปถึงผลการสำรวจข้อมูลสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายวัยทำงาน (สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย, 2565) พบว่า คนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายวัยทำงานยังมีพฤติกรรมสุขภาพตามหลัก 3อ 2ส 1พ 1น อยู่ในระดับที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น การส่งเสริมสุขภาพคนพิการฯ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้คนพิการมีองค์ความรู้ที่ถูกต้องในการดูแลสุขภาพของตนเอง และนำไปสู่พฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์

กรมอนามัย ให้ความสำคัญกับแผนยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เป้าหมายที่ 1 สร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ โดยสร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการพึ่งตนเอง และการจัดการตนเองเพื่อสร้างสังคมและคุณภาพ ร่วมกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ 17 เรื่อง ความเสมอภาค และหลักประกันทางสังคมด้วยการส่งเสริมสุขภาพประชาชนทุกกลุ่มวัย สร้างความรอบรู้ด้านสุขภาวะและส่งเสริมสุขภาพในชุมชนส่งเสริมให้กลุ่มเปราะบาง เช่น คนพิการมีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ สามารถเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม สำนักส่งเสริมสุขภาพ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมสุขภาพคนพิการ จึงได้จัดทำหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายวัยทำงาน ที่มีชื่อว่า **“13 ชม. สุขภาพดี มีไว้ใช้.”** เพื่อส่งเสริมให้คนพิการมีความรู้ในการดูแลสุขภาพตนเองแบบองค์รวม นำมาซึ่งกิจกรรม **“การพัฒนานักส่งเสริมสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายวัยทำงาน (4 ภาค)”** เพื่อให้คนพิการฯ ได้รับการพัฒนาศักยภาพ เพิ่มพูนทักษะและความรู้ในการดูแลสุขภาพ เพื่อให้คนพิการมีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ นำไปสู่การมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี ลดอัตราการเจ็บป่วยจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง และสามารถดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติ มีอาชีพมั่นคง ไร้สู่สูงวัยอย่างมั่นใจ ใช้ชีวิตอิสระ

5. วัตถุประสงค์

5.1 พัฒนาศักยภาพบุคลากรของศูนย์บริการคนพิการทั่วไป ที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และมีภารกิจเกี่ยวกับคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายพิการ ให้มีองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายพิการ เพื่อเป็นนักส่งเสริมสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายพิการ จำนวน 61 แห่ง แห่งละ 2 คน โดยแบ่งเป็นบุคลากรที่ไม่มี ความพิการ 1 คน บุคลากรที่มีความพิการ 1 คน รวมจำนวน 122 คน ทั่วประเทศ

5.2 พัฒนาศักยภาพบุคลากรของศูนย์อนามัย และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้การสนับสนุนด้านข้อมูลวิชาการ วิทยากรและสื่อวิชาการ ครอบคลุมทั้ง 4 ภาค

5.3 พัฒนาให้เกิดศูนย์บริการคนพิการทั่วไปต้นแบบในการส่งเสริมสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายพิการ อย่างน้อย 5 แห่ง

5.4 พัฒนาความร่วมมือภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายพิการในระดับพื้นที่

5.5 พัฒนาให้เกิดข้อเสนอแนะเชิงนโยบายระดับประเทศ เรื่องมาตรการขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายพิการ เพื่อสุขภาวะที่ดีของคนพิการในประเทศไทย

6. วิธีการ/ขั้นตอนการดำเนินงานตามกระบวนการ

6.1 วิเคราะห์สถานการณ์ และจัดทำแผนการดำเนินงานโครงการตามระยะเวลาที่กำหนด

6.2 ประชุมคณะทำงานการพัฒนานักส่งเสริมสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายพิการ

6.3 ประสานข้อมูลโครงการ เช่น ประสานวิทยากร กลุ่มเป้าหมาย และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

6.4 จัดทำหนังสือเชิญต่างๆ เช่น หนังสือเชิญประธาน หนังสือเชิญวิทยากร หนังสือเชิญกลุ่มเป้าหมาย หนังสือเชิญเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก

6.5 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนานักส่งเสริมสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายพิการ (4 ภาค)

6.6 สรุปผลการดำเนินงานตามกิจกรรม รวมถึงวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา และอุปสรรคเพื่อวางแผนการขับเคลื่อนการดำเนินงานต่อไป

7. สรุปและข้อเสนอแนะ

จากกิจกรรมการพัฒนานักส่งเสริมสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายวัยทำงาน 4 ภาค 11 เขตสุขภาพ พบว่า มีนักส่งเสริมสุขภาพคนพิการฯ และทีมพี่เลี้ยง จำนวนทั้งสิ้น 175 คน จำแนกตามภาคต่างๆ ได้ ดังนี้

• ภาคกลางและภาคใต้ จำนวน 65 คน แบ่งเป็น

- นักส่งเสริมสุขภาพคนพิการฯ 49 คน (จากศูนย์บริการคนพิการทั่วไป 22 แห่ง)
- ทีมพี่เลี้ยงนักส่งเสริมสุขภาพคนพิการฯ 16 คน
(จากศูนย์อนามัย 12 คน 6 แห่ง และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 4 คน 3 แห่ง)

• ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 47 คน แบ่งเป็น

- นักส่งเสริมสุขภาพคนพิการฯ 33 คน (จากศูนย์บริการคนพิการทั่วไป 15 แห่ง)
- ทีมพี่เลี้ยงนักส่งเสริมสุขภาพคนพิการฯ 14 คน
(จากศูนย์อนามัย 6 คน 3 แห่ง และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 8 คน 4 แห่ง)

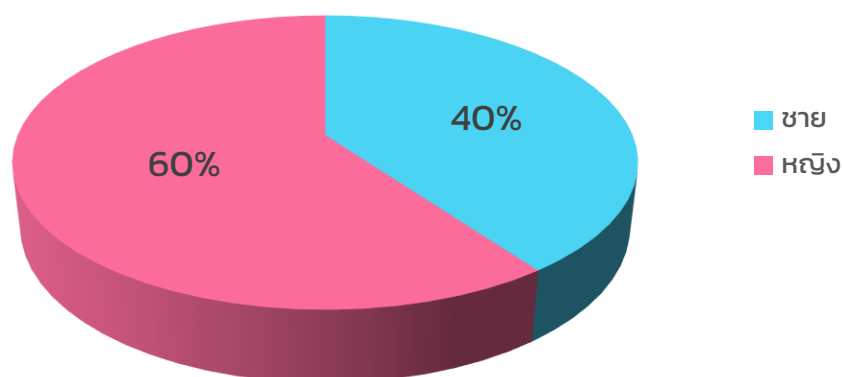
• ภาคเหนือ จำนวน 63 คน แบ่งเป็น

- นักส่งเสริมสุขภาพคนพิการฯ 53 คน (จากศูนย์บริการคนพิการทั่วไป 26 แห่ง)
- ทีมพี่เลี้ยงนักส่งเสริมสุขภาพคนพิการฯ 10 คน
(จากศูนย์อนามัย 3 คน 2 แห่ง และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 7 คน 4 แห่ง)

โดยผลสัมฤทธิ์จากการพัฒนานักส่งเสริมสุขภาพคนพิการฯ ทั้ง 4 ภาค 11 เขตสุขภาพ สามารถสรุปผลการดำเนินงานได้ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้ารับการพัฒนานักส่งเสริมสุขภาพคนพิการฯ โดยใช้หลักสูตร 13 ชั่วโมง สุขภาพดี มีไว้ใช้. โดยใช้ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) สรุปผลดังแผนภูมิ ดังนี้

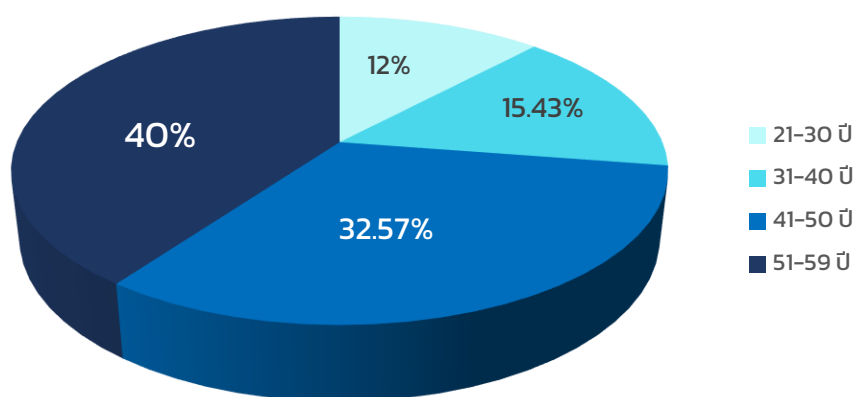
ข้อมูลผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามเพศ

แผนภูมิที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามเพศ

จากแผนภูมิที่ 1 พบว่า ผู้เข้ารับการพัฒนานักส่งเสริมสุขภาพคนพิการฯ ทั้ง 4 ภาค รวมทั้งสิ้น 175 คน แบ่งเป็นเพศหญิง 105 คน (ภาคกลางและใต้ 38 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 27 คน ภาคเหนือ 40 คน) คิดเป็นร้อยละ 60 และเพศชาย 70 คน (ภาคกลางและใต้ 27 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 20 คน ภาคเหนือ 23 คน) คิดเป็นร้อยละ 40 แสดงให้เห็นว่า ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง

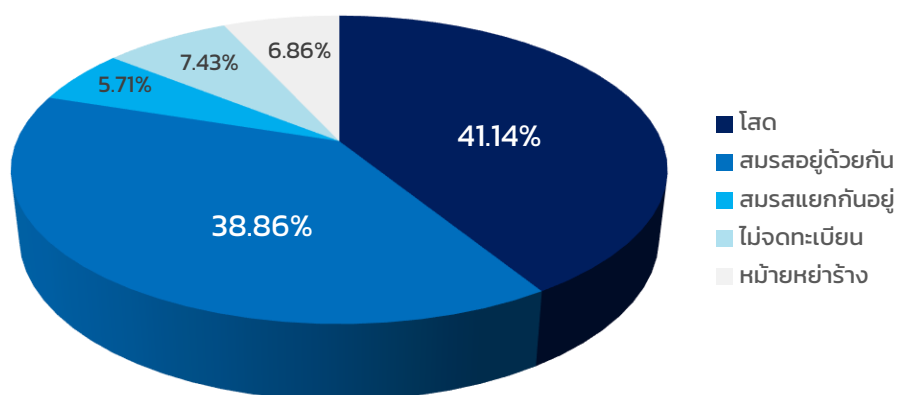
ข้อมูลผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามอายุ

แผนภูมิที่ 2 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามอายุ

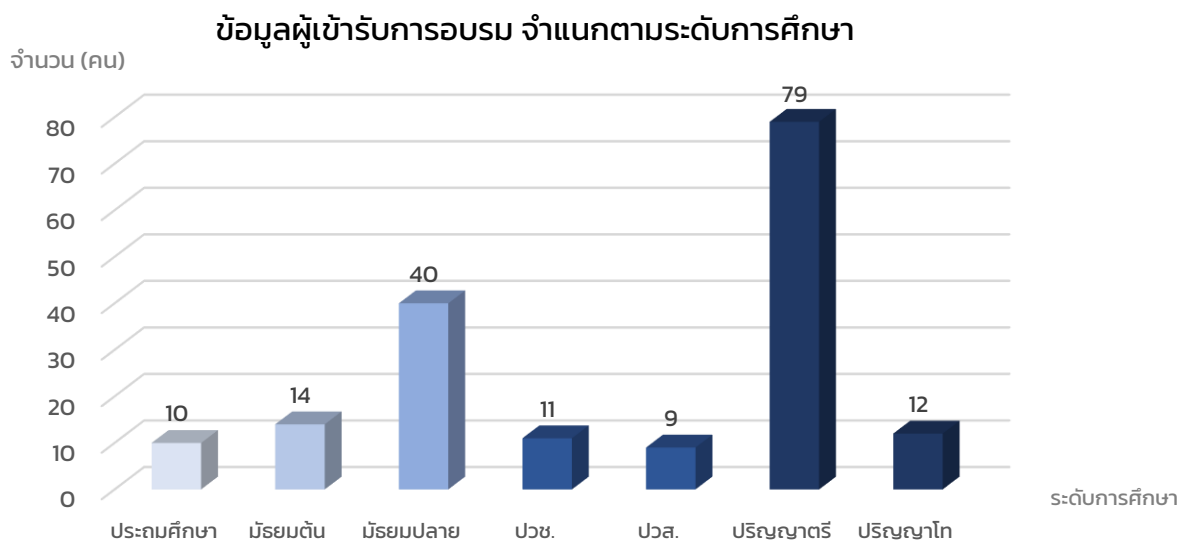
จากแผนภูมิที่ 2 พบว่า ช่วงอายุของผู้เข้ารับการอบรมทั้ง 4 ภาค ที่มากที่สุดอยู่ที่ 51-59 ปี อยู่ที่ 70 คน คิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 41-50 ปี อยู่ที่ 32.57 คน 31-40 ปี อยู่ที่ 27 คน และ 21-30 ปี อยู่ที่ 21 คน คิดเป็นร้อยละ 32.57, 15.43 และ 12 ตามลำดับ

ข้อมูลผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามสถานภาพ

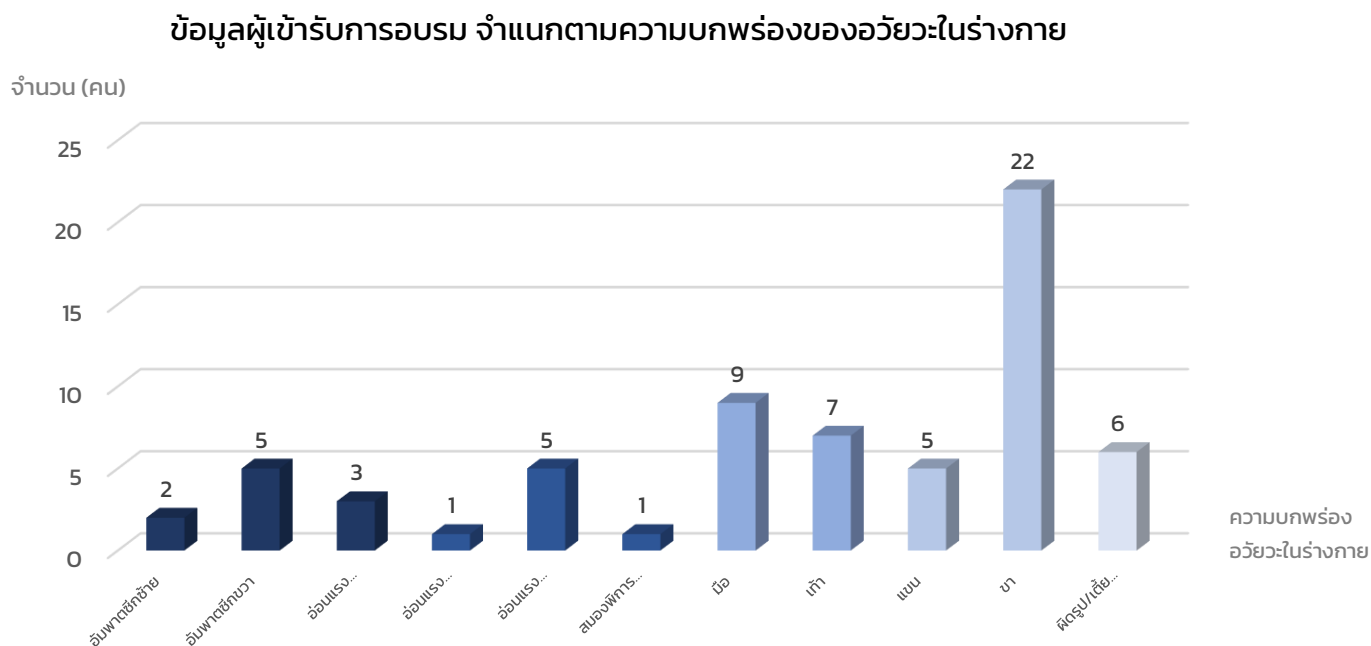
แผนภูมิที่ 3 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามสถานภาพ

จากแผนภูมิที่ 3 พบว่า สถานภาพของผู้เข้ารับการอบรมทั้ง 4 ภาค ส่วนใหญ่มีสถานะโสด อยู่ที่ 72 คน คิดเป็นร้อยละ 41.14 รองลงมาคือ สมรสอยู่ด้วยกัน อยู่ที่ 68 คน คิดเป็นร้อยละ 38.86 อยู่ด้วยกันโดยไม่จดทะเบียน 13 คน หม้ายหย่าร้าง 12 คน และสมรสแยกกันอยู่ 10 คน คิดเป็นร้อยละ 7.43, 6.86 และ 5.71 ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 4 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามระดับการศึกษา

จากแผนภูมิที่ 4 พบว่า ระดับการศึกษาของผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ 3 อันดับแรก ได้แก่ ระดับปริญญาตรี 79 คน มัธยมศึกษาตอนปลาย 40 คน และมัธยมศึกษาตอนต้น 14 คน

แผนภูมิที่ 5 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามความบกพร่องของอวัยวะในร่างกาย

จากแผนภูมิที่ 5 พบว่า ความบกพร่องในอวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวและทางร่างกายของผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ 3 อันดับแรก ได้แก่ ความบกพร่องของขา 22 คน ความบกพร่องของมือ 9 คน และการผิดรูป/เตี้ยผิดปกติ 6 คน

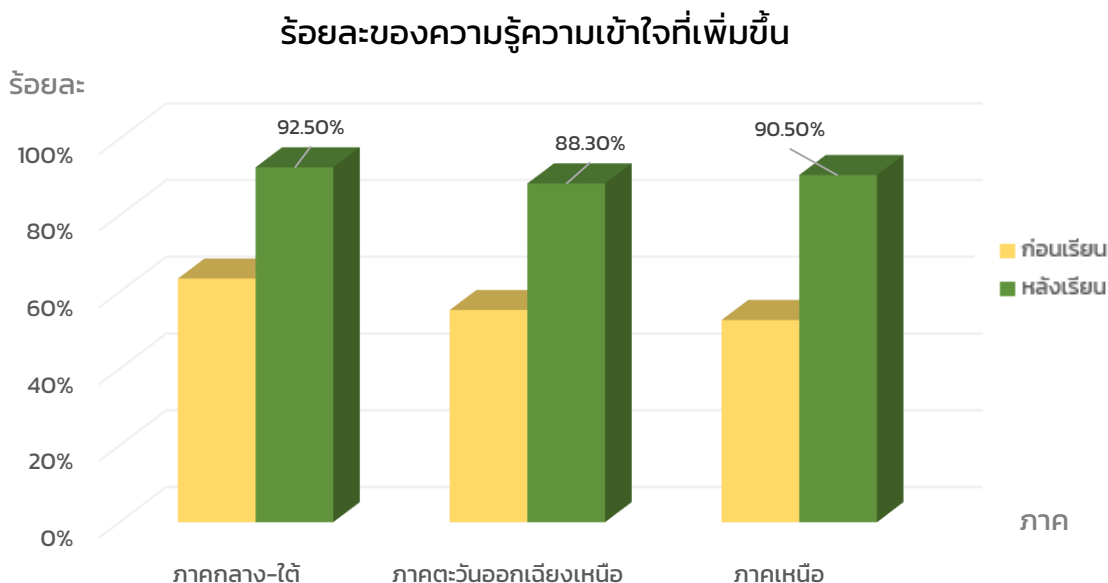
ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความรู้ของผู้เข้ารับการพัฒนานักส่งเสริมสุขภาพคนพิการฯ 4 ภาค ทั้งก่อนอบรมและหลังอบรม โดยใช้หลักสูตร 13 ชั่วโมงสุขภาพดี มีไว้ใช้. สรุปผลดังแสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความรู้ของผู้เข้ารับการพัฒนา ทั้ง 4 ภาค ก่อนอบรมและหลังอบรม โดยใช้หลักสูตร 13 ชั่วโมงสุขภาพดี มีไว้ใช้.

การทดสอบ	จำนวน	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	$\bar{X}$	S.D.
ก่อนเรียน	175	2	10	5.74	3.95
หลังเรียน	175	10	10	9.06	0.56

จากตารางข้างต้น แสดงผลคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดความรู้ก่อนและหลังอบรมของผู้เข้ารับการพัฒนานักส่งเสริมสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายวัยทำงาน จำนวนทั้งสิ้น 175 คน ภายใต้ความรู้จากหลักสูตร 13 ชั่วโมงสุขภาพดี มีไว้ใช้. ตามหลัก 3อ 2ส 1พ 1น จากแบบทดสอบชุดเดียวกัน จำนวน 10 ข้อ โดยใช้สถิติ Paired Sample T-Test ในการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าผู้เข้ารับการอบรมที่คะแนนเพิ่มขึ้น 166 คน คิดเป็นร้อยละ **94.86** โดยก่อนการอบรม คะแนนต่ำสุดอยู่ที่ 2 คะแนน คะแนนสูงสุดอยู่ที่ 10 คะแนน และหลังการอบรม คะแนนต่ำสุดอยู่ที่ 10 คะแนน คะแนนสูงสุดอยู่ที่ 10 คะแนน และจากผลการทดสอบพบว่า หลังการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงขึ้นกว่าก่อนอบรม โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนอบรมอยู่ที่ 5.74 ($\bar{X} = 5.74 \pm 3.95$) และค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังอบรมอยู่ที่ 9.06 ($\bar{X} = 9.06 \pm 0.56$) แสดงให้เห็นว่า นักส่งเสริมสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายวัยทำงานที่ผ่านการอบรมทั้ง 4 ภาค 11 เขตสุขภาพ มีความรู้เรื่องการส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3อ 2ส 1พ 1น เพิ่มขึ้นหลังอบรม

นอกจากนี้ ผลลัพธ์ในการดำเนินการ คือ นักส่งเสริมสุขภาพคนพิการฯ ทั้ง 4 ภาค มีความรู้เรื่องการส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3อ 2ส 1พ 1น เพิ่มขึ้นร้อยละ 80 จากผลลัพธ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ดังแผนภูมิที่ 6

แผนภูมิที่ 6 แสดงร้อยละของความรู้ความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นของนักส่งเสริมสุขภาพคนพิการฯ 4 ภาค

จากแผนภูมิที่ 6 แสดงให้เห็นว่า นักส่งเสริมสุขภาพคนพิการฯ ทั้ง 4 ภาค มีร้อยละของคะแนนความรู้ความเข้าใจเรื่องการส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3อ 2ส 1พ 1น ที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และสามารถเป็นผู้นำในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ถูกต้อง เหมาะสมต่อไปในระดับพื้นที่ได้

ข้อเสนอแนะ : แม้การพัฒนานักส่งเสริมสุขภาพคนพิการฯ จะมีความก้าวหน้า แต่ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศอย่างทั่วถึง จึงควรมีการขยายกลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลหรือชุมชนที่มีจำนวนคนพิการสูง นอกจากนี้ ควรสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพในรูปแบบต่อเนื่อง มีระบบพี่เลี้ยง และบูรณาการเชื่อมโยงกับหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพคนพิการในระดับชุมชน

8. ช่องทางการเผยแพร่

- เว็บไซต์สำนักส่งเสริมสุขภาพ